

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT EGYESÜLETNEK ÉS MÚZEUMÁNAK

ÉRTESITŐJE

SZERRESZTETTÉK :

DR. SZÁDECZKY LAJOS ÉS M. KOVÁCS GÉZA

1913.

XXII. ÉVFOLYAM

35 KÉPPEL

KOLOZSVÁR,
AZ ERDÉLYI KÁRPÁT EGYESÜLET KIADÁSA

1914

TARTALOM.

I. Nagyobb cikkelyek.

	old.
<i>Dobos Gergely</i> : Kirándulás az Öreghavasra (3 kép)	97—103
„ „ Barangolások a Bihar-hegységben 151—155, 173—179, 190—193	173—179, 190—193
<i>Dr. Eisenmenger Rudolf</i> : A báznai gyógyforrások hatásáról	11—14
<i>Filimon Aurél</i> : Kártyavetés Besztercén	202—204
<i>Dr. Gaál István</i> : A túristaság és a sport magyar műszavai	53—54
„ „ Az első magyar fényképező turista (1 képpel)	89—96
„ „ Elfáradás és kifáradtság	149—151
„ „ A cserkészmozgalom és a túristaság (2 képpel)	197—201
<i>Gé</i> : A Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Szakosztálya	69—70
„ Nehány szó az iskolai turista kirándulások kérdéséhez	86—87
<i>Hangay Oktáv</i> : Magyar vonatkozások külföldön (7 képpel)	33—38, 55—60
„ „ A Gyerőffiek hantjain (4 kép)	166—169
<i>Hangay Sándor</i> : Gyerőffi szöktetője (költemény)	110—172
<i>Dr. Herrmann Antal</i> : A magyar turista tanító és Erdély	73—74
<i>M. Kovács Géza</i> : Évi jelentés a XXIII. közgyűlésről	25—29
<i>Kovács Pál</i> : A svéd Scoutszövetség	8—11
„ „ A Tornász-barlang és környéke (2 képpel)	140—145
<i>K.</i> : Vízakna fürdő hajdan és most	123—125
„ Az apahidai Papaluger (1 kép)	126—127
<i>Melitskó Frigyes</i> : Torda—topánfalva—abrudbányai keskeny- vágányú vasút (1 képpel)	6—7
„ „ Székelykocsárd—marosvásárhelyi—madé- vonal (1 képpel)	19—23
<i>M.</i> : Ilyefalvi Gödri Ferenc (1 arckép)	130—132
<i>Orosz Endre</i> : Néprajzi kirándulás a naszódvidéki havasi pász- tortanyákhoz (4 kép)	39—47, 61—66
„ „ A régi Borzos tó Szent-Miklós (Kolozsmegye) határán	156—159
<i>Rajka Géza</i> : A kolozsvári Bethlen-bástya (3 képpel)	74—86
<i>Dr. Ruzitska Béla</i> : Kirándulás a podságai völgybe. Skarisórára és a Runki szorosba (3 képpel)	133—139
<i>Szádeczky Lajos</i> : II. József császár útazása Erdélyben, 1773-ban Erdély kultusza	1—5 17—19
<i>Tanács József</i> : Légrády-Terray István emlékezete (1 arcképpel)	23—25
<i>Dr. Török Imre</i> : Erdély fürdőügye	67—68
<i>Dr. Vargha György</i> : Az Olt és Maros forrásvidékéről (4 kép) Nehány szó Keleti Erdély éghajlatáról	113—122 181—187
<i>Versényi György</i> : Leánykő (költemény)	125—126
„ „ Várrom (költemény)	188—189

II. Külömfélék.

	Oldal
Esperanto világkongresszusi benyomások (Ámon)	178—180
A megázásról (Dr. Dalmady)	159—160
Iskolai turista-kirándulások (Gé.)	72
A tájékozódóképesség néhány feltűnő példája (Gé.)	50
Iskolai tanulmányi és turista-kirándulások az 1911-12. tan- évben (Gé.)	104—106
A földkerekség legmagasabban vezető vasútja (Gé.)	105—106
Üdülő és kényutazás (Gé.)	160—161
Nagy lábón (Gé.)	161
Különböző úti alkalmatosságok, sport és sportolás (Gé.)	194
Az erdő hatása az éghajlatra (Gé.)	195
Eggenberger útikönyvei	195
Természeti emlékek Udvarhelyvármegyében	205
Természeti ritkaságok, Aggteleki cseppkőbarlang	206
Alpesi éghajlat élettani hatása (Gé.)	206

III. Egyesületi élet.

E. K. E. választmányi ülése (MK.) 15, 48, 49, 88, 106, 107, 127, 145, 162, 180, 196, 209	
E. K. E. összejevel (MK.)	15, 48, 180, 209
E. K. E. védőjének távirata	32
Az Erdélyi Kárpát Egyesület XXII. közgyűlése	32
Incze Gerő kuriai bíró levele	47
Dr. Györfly István levele	48
E. K. E. brassói osztályának kirándulása	71
Az E. K. E. fürdőügyi gyűlése	71—72
Kirándulások (MK.)	107—111, 127—128, 146
Az E. K. E. hunyadmegyei osztályának választmányi ülése	127
Az E. K. E. brassói osztálya a Szent-Anna tónál	162
Az E. K. E. a Bucsecsen	162
E. K. E. előadása	208—209
Az E. K. E. alapítótagjainak névsora	210—212

IV. Könyvesház.

Turistaság Finnországban (BH.)	147—148
Ibsen: Trónkövetelők	148
Lakatos László: Francia mennyasszony	148
De Amicis: Lelkierő	148
Torda és környéke (Br. H.)	163—164

V. Közlekedési hírek.

Új vasút Kissármásig	16
Automobiljárat Zilah—Csucs között	16
A Brassó—háromszéki vasút meghosszabbítása	16

VI. Hírlapirodalom.

Hírlapirodalom	164
--------------------------	-----

VII. Fürdőügyi hírek.

	Oldal
Új ásványvíz-részvénytársaság	52
Korond gyógyfürdő (MK.)	111—112
Új fürdő a Homoród-mentén (MK.)	112
Nádpatak-gyógyfürdő (K.)	128
Az erdélyi fürdők (K.)	146
Az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár	146
Dr. Hermann Antal	146
Marosújvári kincstári sósfürdő (K.)	146—147
Előpatak gyógyfürdő	208

VIII. Halálozások.

Réthy Lajos (T. G.). Gr. Bethlen Bálint, Spáda János, Gödri Ferenc	15—16, 30, 31, 128
---	--------------------

IX. Képeink.

A Runki szoros eleje	7
A Czecek-szikla a Maros-szorosban	21
Légrády Terray István	23
Mátyás király nyakfodra	35
Mátyás király lovának zablája	36
Mátyás király hadi bőrnyerge	37
Naszódvidéki néprajzi tárgyak	40
Juhászkaliba és komárnyc	43
Havas néprajzi tárgyak	45
Régi kapuk Bécsújhelyt (4 kép)	37
Kirátyhegyi néprajzi tárgyak	64
A Bethlen-bástya keletről	77
A Bethlen-bástya város felőli oldala	79
A kolozsvári szabócéh pecsétje 1548-ból	86
A Popocatepetl DK. felől	93
Szelicsei út a Bükkerdőben	98
Szelicsei út a Kismagura alatti tóval	101
E. K. E. kirándulók a Csigadombon	104
Egyeskő	114
Békási szoros	115
Az Olt-völgy Tusnádnál	119
Gyilkostó környéke	122
Papalugerek Apahidán	126
Ilyefalvi Gödri Ferenc	129
Scarisóra	135
Bélavárnál mészsikla	136
Scarisóra nagy barlangodúval	137
Szoicsvai buvópatak	141
Pojeni patak vízvezése	144
Kiskapus a Bedecsvölgy torkában	166
Gyerővásárhelyi utcárszlet	167
Gyerőffy-szöktető a tóval	169
Gyerőffy-szöktető	170
Cserkészfiú teljes felszereléssel	198
Cserkészörs „Vigázz!” állásban	200

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓÍRAT.

I. szám
1892.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPAT-EGYESÜLET.

253. sz.
1913.

II. József császár útazása Erdélyben 1773-ban.

II. József római császár, a magasröptű szellemű, de balvégzetű uralkodó tudvalevőleg még trónörökös korában beutazta a kormányzása alá kerülendő országokat, hogy személyes tapasztalat alapján ismerje meg a közállapotokat, főként a köznép sorsát. Így 1773-ban, majd uralkodása idején 1783-ban ismét beutazta Erdélyt.

Az útazásról előre kidolgozott útiterv és útasítás készült, mely élénk világot vet II. József lelkületére és jellemére.

1773 febr. 11-én kelt az udvari rendelet Erdély nagyfejedelemsége kir. főkormányzékéhez, mely a római császár Erdélybe útazásának elhatározását tudatja s megküldi az útitervet és útasítást, mely szerint az útazás előkészítendő.

Az útiterv szerint a császár Bécsből Budára volt menendő. Innen Erdély felé irányuló útjának főállomásaiul kijelöltetelt Kerepes, Aszód, Hatvan, Gyöngyös, Kápolna, Mezőkeresztes, Ónod, Szerencs, Tokaj, Munkács. Akadályoztatás esetén Szerencsről, Sárospatak, S.-A.-Újhely, Nagymihály, Ungvár felé volt menendő Munkácsra s tovább Huszton, Máramaroszigeten és «Brulesd»-en át Erdélybe.

Az erdélyi útra vonatkozólag a főkormányzék útján a következő útasításokat adták a hatóságoknak:

1-szor. Minthogy a Felső Munkácsról Szebenig váltott lovakkal akar menni, e végre lovakat vagy az ország népe, vagy a katonaság adjon (a mellékelt lajstrom szerint). Hogy az ezredek gyakorlataikban és kereteikben igen meg ne apadjanak, ezektől a lehetőségig kevés ló vonandó el, csak a menynyi épen elkerülhetetlen; a többieket az országbeli lakosok szolgáltassák.

2-szor. Az állomásról állomásra vezető polgári úti kalauzoknak meghagyandó, hogy nem szükséges a legegyszerűbb és legjobb utakat jelölni ki, hanem azokat kell választani, a melyeken menve a legjobb alkalom kínálkozik a vidékek alapos megismerésére s hogy a katonai (határőrségi) nevezetesebb falvak útbajtessenek. Különösen pedig

3-szor. Látni óhajlja a felség a Moldvával határos vitás területeket s azon helyeket, a melyek felett a polgári és katonai rend közötti viszály forog fenn; valamint a gazdagabb jobbágyokat úgy Máramarosban, mint Erdélyben.

4-szer. Szállást részint a vendéglőkben, részint a kincstári épületekben és a kath. papi házakban kell rendelni, kastélyokat, nemesi udvarházakat, vagy katonatiszti szállásokat egy éjjeli szállásért nem kell elfoglalni.

5-ször. A császár egy tordesurnál sem fog étkezni, sem kíséretébe egyet is el nem fogad azon kerületi tisztviselőn kívül, aki a vidéket nagyon jól ismeri, de ezt is csak saját járása területén.

6-szor. Az utak sehol forma szerint meg ne javíttassanak, hanem mint évenként szokásban van, ép és járható állapotban tartassanak és pedig úgy, hogy egy új út se készíttessék, se a régiéki ki ne szélesíttessenek, vagy át ne alakíttassanak kavicsozással, ha csak valahol mély gödör el nem zárja a közlekedést, mert ezt be kell tölteni, vagy a hidat, melynek gerendái elrothadtak, újakkal kell kicserélni.

7-szer. Sehol, se a városokban, se községekben szónoklatok s ünnepies üdvözlések ne tartassanak, hanem az ilyen és másféle fogadtatás, a minő a harangok meghúzása, ágyúzás és puskalövések s megtisztelő nyilvános üdvözlések s ünneplések egészen mellőztessenek.

8-szor. Minden éjjeli állomáson a megelőző napon az élelmiszerek (a mellékelt jegyzék szerint) a szakács segítségével elkészítendőek; a marhahús pedig mindjárt reggel tűzhöz tétessék és főzessék meg.

9-szer. Ki kell hirdetni, hogy mindenkinek úgy polgári, mint katonai rendbelinek szabad lesz panaszát, vagy sérelmét élőszóval vagy írásban előadni, de a kérvények aláírandók, névtelenül el nem fogadtatnak, minthogy mindenkinek szabad az igazságot nyíltan, de nem átnév alatt, kimondani. Mely kérvények együttesen megvizsgáltatván, a császárné elébe fognak terjesztetni.

10-szer. A lovak és egyebek kárpótlására nézve intézkedés történik s a katonai vagy polgári egyén, a ki a lovakról s élelemről gondoskodik, minden éjjeli szálláson jelen legyen, hogy a fizetést fölvehesse és a fuvarosoknak kifizessen minden lóért egy-egy forintot.

Gondosan kell arra ügyelni, hogy a fuvarozók ne jelenjenek meg igen korán az állomásokon, csak legfeljebb egy nappal azelőtt, rendes lovaikkal, készületükkel s nem kell nagyobb sebességgel járniok, mint az országban szokott módon. A fuvarok az útirány közeléről rendelendők, hogy a földműves munkájától sokáig távol ne maradjon.

Minden állomás ideje és napja Ő Felsége útja megkezdése előtt tudtúl fog adatni.

Ezt a rendeletet a főkormányzók késedelem nélkül közhírré tenni el ne mulassza.

Az erdélyi királyi főkormányzók a rendeletet tüstént megküldötte mellékleteivel együtt az illetékes hatóságoknak (1773 március 2-án Szebenből) tudatván, hogy Ő Felsége a római császár a közelebbi tavaszra Erdély nagy fejedelemségét jelenlétével boldogítani elhatározta. Egyben elrendelte, hogy az előfogatok, szekerek, háta és málhahordó lovak fölül jólőre gondoskodjanak. A Felség éjjeli megszálló állomásain pedig a szükséges 3 szobán kívül egyik egy nagyobb «szála»

legyen, melyben asztalok legyenek behelyezve 12 személynek kényelmes étkezésére, melyhez egy szoba is legyen kapcsolva az élelmiszerek elhelyezése végett. A szobák iránt a kellő intézkedések az előírt szabály szerint legyenek kellő gondoskodás, de azokat sem nem szaporítva, sem nem kevesbítve, sem semmiképen nem módosítva, hanem minden a Felség szándékai szerinti módon a legpontosabban teljesítsék.

Aláírva:

Gr. Bethlen.

Michael Brukenthal.

Az útitervhez a következő mellékletek csatoltattak:

I

József császár útiterve Erdélyben 1773-ban.

Erdély máramarosi határától a Batiz folyó mellett, ahol az a Lápos vízébe szakad, *Magyar-Lápos*, Királyfalva, Galgó, *Deés*, Szamosujvár, Válaszút, *Kolozsvár*, Boncida, Bálványos Várallya, *Bethlen*, Makkod, *Naszód*, Ilva Mika, *Radna*. A Kukuraszta hegyen lévő veszteglő intézetet át *Radna*, Ilva Mika, Borgóban *Prundul Szekuluj*, a régi veszteglő intézet Borgóban, Hatoshalom a Magura Kaluluj-hegyen, *Prundul Szekuluj Borgóban*, *Beszterce*, Nagy-Sajó, Bátos, *Szászrégen*, Gernyeszeg, *Marosvásárhely*, Szent-Gerice, Kibéd, *Parajd*, Kisküküllőfeje, a hegy alja, *Gyergyószentmiklós*. Piricske-szoros, *Bözödmező*, Kis-Beszterce, Hollómező, *Bözödmező*, Piricske-szoros, *Gyergyószentmiklós*, Csik-Magosi hegy, Karcfalva, *Szépviz*, Kabalahágó, Gyimes-szoros, Kabalahágó, Szépviz, *Csikszereda*, Kozmás, Kászon-újfalu. *Kézdivásárhely*, Bereck, Ojtozi szoros, *Bereck*, Zabola, *Zágon*, a Buzai völgy bemeneiénél, Buza szoros, Határszéli őrőség, *Buza szoros*, Tatrang, Hosszúfalusi ó sánc, *Brassó*, Tömösi szoros, Határszél, *Brassó*, Rozsnyó, Törösvári szoros, Határszéli őrőség, *Zernesti hegyeken* át, Zaijden, *Szunyog-szegen* át *Vladény*, Persány, *Fogarás*, Alsóvist, Szkóré, *Freck*, Verestorony, Határszéli őrőség, Talmás, *Seben*.*

II.

A váltóállomásokon készen tartandó szekerek és lovak jegyzéke:

1. Ő Felsége az uralkodó kocsijába	6 ló
2. Az angol-kocsiba	6 »
3. Kamarások kocsijába	6 »
4. A kancellár-szekerbe	6 »
5. Lasci mezei marsall kocsijába	6 »
6. Laudon és Nostitz generálisok szolgáinak	6 »
7. A konyhaszekerbe	6 »
8. Hasonlóképp	6 »
9. Podgyász-szekerbe	6 » és 2 taliga.
	<hr/>
	54 ló és 2 taliga.

* A dőlt betűkkel szedett helyek éjjeli szállásra voltak kijelölve, a többinél fogatot kellett volna változtatni.

Ő Felsége angol-kocsija a podgyász-szekérrel egyenesen Debrecenen keresztül Szebenbe megy Munkácsról; a 3. 4. 5. 6. 7. és számok alattiak, tehát 36 szekeres és 2 taliga-lóval állomásonként, 3—4 falusi szekérrel, 2 vagy 4 városi lovas előfogattal sokkal alkalmasabban mehetnek, azonkívül egy kocsi vagy egy szekér kell Gyulai tábornok számára és a kovács számára.

Nyerges ló legyen 10—12, 4 lószerszám nyereggel, zabolával, kantárral, hogy ott, hol szekérrel az út járhatatlan, lóháton mehessenek tovább.

III.

Az éji szállásokon készen tartandó eleség jegyzéke:

70 font marhahús.	4 font olvasztott vaj.
1 fiatal bornyú.	40 tojás,
1 » bány.	2 negyed, azaz félvéka mont liszt.
24 kopasztott tyúk.	1—2 font cukor.
3 » lúd.	8 citrom.
2 » fiatal tyúk.	4 font szalonna.
2 » pulyka.	4 font vese kövére.

Különböző vetemények: mint zeller, petrezselyem, hagymák, főzelékek, 100 fő káposzta, kalarábé, 2 font sós káposzta. Kenyér, válogatott fajtájú Közönséges asztali bor, edények, tányérok és ónedények (tálak), kés, villa, kanál és üvegek. 40 kötés száma, szétterített fekhelyek.*

*

II. József császár erdélyi útazása 1773 tavaszán csakugyan megvalósult, de az útirány megváltozott. Lehet hogy báró Brukenthal Sámuel erdélyi alkancellár befolyására történt, a ki a császárnak Bécsben előzetesen Erdélyről és alkotmányáról ismertetést készített. Lehet, hogy ő irányította a császár útját előbb a szászok földje felé.

II. József császár 1773 máj. 7-én indult el Bécsből és rövid 14 nap alatt — Temesváron át — Erdélyben termelt. Hátszegről megnézte a Vulkán szorosát. Majd Vajdahunyadon át Dévára ment. Innen Szászvároson át Gyulafehérvárra, honnan fellovagolt Zalatnára s ismét Fejérváron át máj. 28-án megérkezett Nagyszebenbe. Ott a városi vendéglőbe szállt, mely addig «Zum türkischen Sultan» nevet s az ő 1783-iki útazásától kezdve, kétszeres odaszállása emlékeül «Zum römischen Kaiser» nevet viselt egészen napjainkig (1891-ben történt lerontásáig.)

Nagyszebentől többet várt, megbotránkozott a város elmaradottságán, Csaszlauhoz hasonlította, egy onnan írt levelében.

Május 31-én Nagysinken át Kóhalomba ment, innen jun. 1. Segesváron át Erzsébetvárosra, hol Gáspár Márton kereskedő házához szállott meg. Jun. 2-án ment Medgyesre. Nostitz tábornokkal egy kocsiban. Onnan Talmács, Fogaras felé

* Mindezek az okiratok a székelyudvarhelyvármegyei, illetőleg a Bardóczi fűszéki levéltárból valók: a főkormányzék Miklósvárszék törvényszékének («állandó táblá»-jának) megküldött rendelete és mellékleteiként.

Brassóba ment, hol jun. 6—7-ét töltötte. Innen Háromszéken és Csikon át, Parajd felé kocsizott Szászrégenbe. Beszterce, Radna, Naszód, Dés felé jött Kolozsvárra, hol jun. 25—26-án időzött és tartott kihallgatásokat, a plebánia épületében szállva meg.

Kolozsvárról Torda és Enyed felé ismét Szebenbe ment a császár, hol jun. végétől jul. 11-éig időzött. Onnan Medgyesen át (jun. 12.) Bogács felé ment, hol a hegyi utat szakadó esőben, gyalog tette meg.

Gálfalván nagyszámú nemesség várta a kisküküllő megyei törvényszék tagjaival; de nem állott meg és ereszkedett szóba senkivel, a nemességet feltűnően kerülvén, míg a polgársággal s főként a jobbágyokkal és katonákkal nagyon szívélyesen, leereszkedőleg bánt. A falvakban a nép sorfalat állott, az oláhok sok helyt letérdepelve várták a pópákkal élükön s elárasztották panaszokkal, kérvényekkel. 19.000 kérvényt fogadott el. A nép között kocsijában felállva fogadta köszöntésüket s kihallgatla panaszaikat. A jobbágyoknak minden dolga iránt feltűnően érdeklődött, a nemesek iránt ellenszenvét nem titkolta. A kastélyokra és udvarházakra állítólag csípős megjegyzéseket tett, megjegyezvén, hogy azokban «auch ein souverain», egy-egy kollégája lakik.

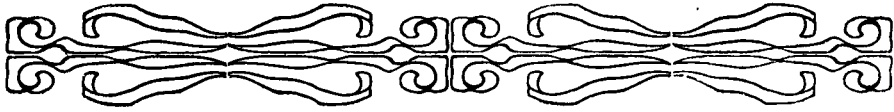
Jul. 12-én Marosvásárhelyen szállt meg s innen Szászrégen, Beszterce, Naszód s Máramaros felé ment ki Galiciába.

II. József miután trónra jutott még egyszer ellátogatott Erdélybe. Akkor is Déva felé jött (1783 máj. 28-án) s máj. 30-án Fejérvárra, 31-én Szebenbe érkezett. Ekkor is mindenki szabadon eléje járulhatott vendéglői szállásán. Sajatkezőleg vette át előszobájában a szegény nép kérvényeit. Jun. 7-én utazott onnan el, a megelőző estén br. Brukenthal Sámuel (akkor már kormányzó) szép estélyt adott palotájában, hol a császár egyszerű öltözetben jelent meg és fesztelenül társalgott mindenkiel. Elutazásakor azzal búcsúzott el a kormány élén álló uraktól, hogy: Isten áldja meg az urakat, teljesítsék kötelességüket és ne zaklassák a népet!

Brassó, Kézdivásárhely, Csíkszereda, Beszterce voltak további állomásai, a honnan jun. 13-án az időközben Ausztriához esatolt Bukovinába ment át.

II. József 1773-iki útitervét tehát, hogy Erdélyt beútlazza, két részletben valósította meg. A fennebb közölt okíratok élénk világot vetnek ennek a népholdgításra törekvő nagy szellemnek országreszünkben tett utazása módozataira.

Szádeczky Lajos.

Torda—topánfalva—abrudbányai keskeny- vágányú vasút.*

Irta: Melitskó Frigyes.

Ezen 95 km. hosszú vasút Erdély egyik legnagyobb, legszebb térségén az Aranyos folyónak alsó szakaszán Tordánál kiindulva az e folyó közép szakaszába eső völgy-szoroson, majd az Abrudpatak völgyén át az erdélyi érc-hegység gyöngyéhez vezet.

Erdély szívéhez, Kolozsvárhoz való közelségénél fogva gazdasági jelentőségén kívül turisztikai tekintetben is a legnagyobb jelentőségre tarthat számot. E vasút környéke a természeti csodák pazarul váltakozó egész tömkelegét rejti magában, felejtetlenné válva az előtt, ki e tájakat látta s fokozottabban gyönyörködtetve azt, aki azokat újra látja.

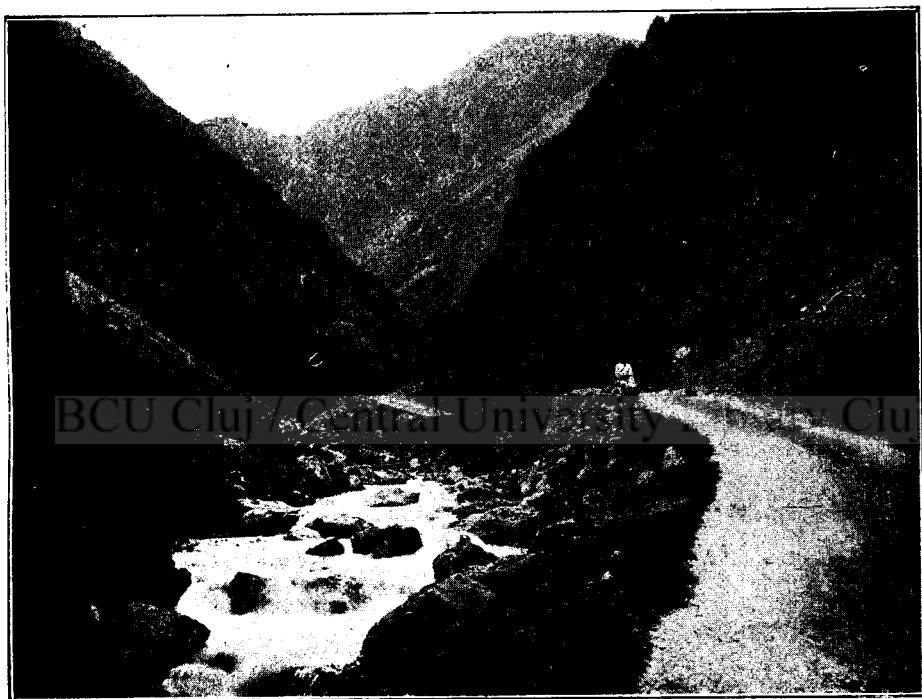
Tordától Várfalváig még sík területen halad vonatunk, közbe érintve Felsőszentmihályfalva és Sinfalva községeket, mely utóbbinál közúti híd vezet át az Aranyos folyó túlsó partjára a Hesdát-patak betorkolásához. E patak alsó szakaszának a mintegy méltó előkészítésként legbizarrabb alakulású szakadékein át juthatunk a legrövidebb úton az ugyan-ezen patak mosta világesodáéhoz, a mesés szép Torda-hasadékhöz.

A festői fekvésű Várfalvánál áthalad a vasút az Aranyos folyó balpartjára, — a turista baloldalt üljön a vonatban, s csakhamar az égbenyúló hegyóriások övezte komor völgy-szorosba lép, a melyen át közel 40 km. hosszban merészen követi a már is szorongó kocsit mellett, hol a sziklába vágott, hol a szikla mellé felfalazott pályatestével a folyó szeszélyes kanyargásait. Mindjárt a szoros elején érünk a *Leánykőhöz*. A hegy oldalából a folyó felé kiugró keskeny szikla az, melyet az országút és vasút keresztül vág. A legközelebbi állomás Borrév. E helyen ágazik ki az út egyfelől Toroczóra (Székelykő) s onnan a Kőközön át Nagyenyedre, másfelől a Járápatak völgyébe (Járavíze, Dobrin). Borrévet elhagyva még szűkebbre szorúl a kanyargó völgy, a mely Vidaly, Alsóaklós, Aranyoslonka állomások érintése során a turislában egyre fokozódó vágyat kelt a vonat elhagyására és az őstermészet e sűrűn kínálkozó tündérszép látványosságainak felkeresésére (Vidalykő, Runki szoros, Bedellői csepkőbarlang, fent a magasban malmot hajtó bűvópatak, vízesések.)

* A kiadás alatt álló új „Erdélyi Úti Kalauzból“.

Alsószolcsva előtt szélesbedik a völgy és a Bedellői gerinc irányára derékszögben tovább haladó vonatról még Alsószolcsván túl is elragadó visszapillantásban van részünk az épen elhagyott völgszoros háttérét alkotó hegláncokra.

Innen tovább szűnik a látkép komorsága, a kaszálókkal, cserjékkel borított lankás hegyek közzé ékelt derős mellékvölgyekbe messze pillantást nyer a vonaton utazó, de legbájosabb pontja e vidéknek az Aranyosbánya körül elterülő völgykötlen. Aranyosbányán túl a folyó völgye Muncsel és Nagylupsa állomások felé még jobban kiszélesedik. A következő állomásnak Bisztrának elérése előtt ömlik az Aranyosba az örökké tiszta vizű Bisztrapatak. Topánfalva állomás előtt át-

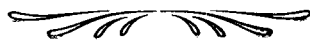

A RUNKI-SZOROS ELEJE.

lép a vasút az Aranyoson, hogy azt elhagyva a mindig zavaros vizű Abrudpatak völgyében haladjon tovább. E patak vére festi az összefolyásig még tiszta Aranyost szürkére, sárgára, oly mértékben, hogy az torkolatáig sem tisztul meg többé.

Topánfalvát elhagyva Verespatak állomásig egymást követik az Abrudpatakából elvezetett kis csatornák vizével hajtott, nagobbára omladozó rozoga kis aranyúzóok, mint a melyek nem állják a versenyt Verespatak nagyszabású kincstári aranyúzójával.

Még három kilométert halad a vonat s elérjük e mindvégig felette érdekes vasútvonal végpontját, az aranybányászatáról nem kevésbé nevezetes várost Abrudbányát.

A svéd Scoutszövetség.

Irta: Kovács Pál.

Ezernyi ezer főből álló tömeg kavarog, hullámszik Észak-Velencéjének egyik gyönyörű szigetén, a Djurgarden-ben (Gyü-börgard'n). Stockholmban van most az egész világ. Alig van kulturnemzet a földön, amelynek fiai, leányai ne járúlnának hozzá beszédükkel, nyelvükkel, modorukkal ahhoz a felejthetetlenül szép tarka egyveleghez, amit az V. Olympiaszra megjelent nemzetek számára rendezett kertli ünnepélyen a svéd király jóvoltából szemlélhetünk.

A hatalmas sziget tengerparti lapos térségein hatalmas láb-lák körül gyülekeznek a különböző nyelvesoportok. Itt a franciák, amott a német nyelvűek, majd az angolok, amerikaiak, spanyolok, olaszok, afrikaiak, ázsiaiak stb. stb. mind megannyi külön csoportban és egy adott jelre a vendéglátó svéddekkel együtt hatalmas tömeggé szaporodott ünnepi emberáradat a legnagyobb rendben kettős rendekkel alakított hatalmas menetben kigyózik fel a sziget magasan fekvő ünnepi színtere felé, a Skausen felé. Szép, sziklás, gondozott, majd Skandinávia növényeivel szegélyezett ligetsorok között vonul a tömeg fel oda, azok elé az ünnepi szónoki emelvények elé, ahonnan majd a svéd állam három kitűnősége fogja üdvözölni angolul, németül és franciául a vendégnemzeteket.

Sehol egy rendőr, vagy rendfentartó felnőtt hivatalos közege. Feltűnik, hogy dacára az óriási embertömegnek, sehol semmi rendtelenség, rendfelbontás, veszekedés, dulakodás nem mutatkozik. Ha valaki egy az utat szegélyező kis pázsitos térségen át, két lépéssel jobb helyet akarván magának szerezni, rálép a gondosan ápolt fűszőnyegre, egy csupaszterdű, rövid bőrnadrágos, puha kalap alól barátságosan mosolygó kis ember eleibe lép annak a valakinek és felemeli a kezét: kérem, nem szabad! A Boy Scout! És megkezdődik az ünnepély: lezajlik. Utánna éjjélutánig tartó vacsora, tánc, különböző nemzetek fiai által előadott nemzeti dalok, vígasság. Amikor aztán elcsendesül minden és az ezernyi népség elvonul haza, az ünnepély színhelye nem mutatja egy megostromolt, összetaposott, letördelt cserjékkel, szeméttel telehányt népkertnek a képét. Fegyelmezett, rendben tartott intelligens emberek által meglátogatott kis paradicsom marad továbbra is.

Éles sípszó sivit a sziget sziklái, parkjai között s mintha a föld alól nőne ki, előttünk áll egy század gyermekifjú: ka-

lonás rendben felfejlődik s a vezető vezényszavára scout-ütemben az éjjeli szállására, ki a tengerpartra, vagy a fenyvesek közé a Boy Scoutok hálószobájába, a sátoztáborba vonul.

Harminc napon át tartott a világversenly s tartottak azzal kapcsolatban a különböző mozgalmas ünnepélyek, ahol rengeteg tömege az embereknek kavargott, futott és igyekezett látni, hallani, magának mindig jó helyet biztosítani. Mindig és mindenütt a Boy Scoutok voltak a rendfentartók, a küldöncök, futárok, idegenvezetők, segédkezők. Ha valahová akart menni az idegen, csak egy Scoutot keresett; eltévedt, avagy otthon felejtett valamit, nem értették meg a vásárlásnál, vagy akármi másban segítségre volt szüksége az idegennek: ott volt a Boy Scout és készséggel, udvariasan, feltétlenül ingyen rendelkezésére állott.

Össze ne tévesszük a Boy-Scout-ot a nálunk nem éppen előnyösen ismert Messenger Boyjal! Egészen más intézmény! Egyik az üzlet, a közönség erős mértékű megadóztatásának az eszköze; a Boy Scout pedig a hazafias paedagogia ideális gyümölcse.

Robert Baden Powell angol tábornok, aki a bur háború után hazamenve Angliába, vetette fel ennek az intézménynek az eszméjét legelőször. Külön katona, finom érzékű paedagogus és főleg nemzete jövőjébe messze előre tekintő hazafi volt. Nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy a hatalmas angol fegyvereknek oly sokáig vitézül ellentálló hősiiesen küzdő búrok érelelték meg ezt a gondolatot az angol tábornok lelkében. Amikor látta a hatalmas állam éles szemű katonája, hogy a maroknyi bur melegeget, hidegeget, étlenségeget, szomjúságot oly bámúlatos lelkierővel visel: amikor figyelte azokat a bámúlatosan pontos lövéseket, látta a búrok katonáit ruhástól, teljes felszereléssel úszni rohanó mély vizeken át és látta azután tovább harcolni vitézül, megfogant agyában az a gondolat, hogy így kellene nevelni, ilyen testi és lelki erővel felruházni az angol nemzet fiait is. Hazament és megalakította az első Scout-szövetséget Angliában. Ez intézmény fejlődött, haladt előre, fokról-fokra erősödött. Az északi népek között a svédek, norvégek, dánok és németek is tanulmányozták ezt a kérdést és ma valamennyi nemzetnél a felsoroltak közül lestelet öltött az angol tábornok eszméje.

Nekem az a különös szerencsém volt Svédországban tett tanulmányútam alkalmával, hogy a scoutintézmények legideálisabban megalkotott szövetség szervezetét, a Svéd Scoutszövetséget megismerhettem és annak vezetőivel löbbször érintkezve a szövetség alapszabályait le is fordítottuk magyarra. Általánosán elismert, még az angolok is elismerik, hogy ez az intézmény a svédeknél van a legszerencsésebben bevezetve.

Svédországban az első Scout csoport 1910-ben szerveztelt. Szervezője löjtnant (főhadnagy) Hugó Möller volt. Amikor ennek a csoportnak a munkája folyt és látták a svédek, hogy hatalmas és üdvös célt szolgáló nevelési eszközökkel dolgozik, löjtnant E. Killander vezetése mellett megalakúlt a második csoport Stockholmban. Majd Palm szerkesztő alapította meg a harmadik csoportot és 1911 február 12-én egysegésítették és megalakították a svéd Scoutszövetséget. Kidol-

gozták a Svédország területén működő Scout csoportokra általánosan kötelező alapszabályokat «Stadgar för Sveriges Scoutförbund» cím alatt.

Amikor a svédek ezt az intézményt magukévá téve megalakították a szövetséget, akkor őket egy gyönyörű szép s a svédeket jellemző gondolat járta át: svédé, nemzetivé tenni ezt! Megalkotni és szervezni úgy, hogy abból annak az 5 millió 521 ezer 943 lelket számláló és minden oldalról ellenséggel körülvevett nemzetnek haszna, ereje támadjon. Dolgoztak, tanácskoztak és alkottak olyant, a milyen alkotás ezen a téren páratlan. A család, az iskola, a műhely, az üzlet, a kaszárnya, hivatalos és magánintézmények: mind együtt és azon dolgoznak, hogy ebből a Scout szövetségből kikerülő ifjú mint egészségesen nevelt erős lelkű, acélizmú, művelt svéd polgár fogjon a nemzeti nagy munkához.

Jelszava a Scoutnak: «Var Redo!» «Légy készen!» Légy készen testeddel és lelkeddel dolgozni és küzdeni mindazért, ami szép, jó és hasznos neked, de első sorban nemzetednek, hazádnak! Mindig és mindenben, mindenütt és feltétlenül becsületes légy. Svéd légy! *«Egy Scout mindig igazat beszél és sohasem másítja meg a szavát!»* (Alapsz. 3. §.) Érdekes megjegyezni, hogy ez a pontja az alapszabályoknak a legszentebb és annyira komolyan követeli a Scouttól az igazmondást, hogy ha ezt megszegi valaki, kiteszik a szövetségből és minden néven nevezendő okíratára reávezetik, hogy a szövetség alapszabályainak 3. §. 1. pontját nem tartván meg, kellett kilépnie a szövetségből. Micsoda hatalmas tilalomfa ez a Scout erkölcsi életében! Egész életén át kíséri ez a 3. §.

«A Scout barátságos és figyelmes: gavallérosan segít másion, különösen a gyengén.»

«A Scout szereti az állatokat.»

«A Scout mindig úgy teljesíti a kötelességét, hogy nem gondol a megjutalmaztatására». (3. §. 4., 6. 10. pontja).

Az első három paragrafus erkölcsi kötelezettségeket ró a Scoutra. Haza, Isten, embertársai. Becsületesség, tisztaság, jámborság, szorgalom, engedelmesség és önzetlenség.

Hogy a svéd ifjú tagja lehessen a szövetségnek, előbb át kell esnie a sorozáson. Ez a sorozás nagyon is lelkiismeretes és körültekintő. Katonák és polgári egyének soroznak. Ha a sorozó-bizottság felvett valakit, az még nem Boy Scout: az még csak jelölt. A jelöltek III. II. I. osztályú próbaidőt szolgálnak és a próbaidőknek megfelelően III. II. és I. oszt. jelöltek. Ez alatt az idő alatt nem viselhetik a teljes Scoutöltönyt és a jelvényt: hanem ha a követelményeknek megfeleltek és a 9 hónapi próbaidőt végigszolgálták, (III. osztályban 2 hónap, II. osztályban 1 hónap és az I. osztályban 6 hónap), akkor kapják meg a teljes Scoutöltönyt és a jelvény viselésére az engedélyt.

Azok a próbák és tudnivalók, amelyeknek kiállása, illetőleg elsajátítása az alapföltétele a szövetségi rendes tagságnak, igen hasznosak és a mindennapi életben nagyon is szükségesek akkor, ha a saját erőnkre és képességeinkre vagyunk utalva.

A próbaszolgálat ideje alatt tanul meg a jelölt sebet kezelni, betegsátrat felállítani, sebesültet felvenni és elvinni.

Ruhában és ruha nélkül úszni tengerben és folyóban.

1500 métert scout-ütemben 10 perc alatt megtenni.

A szabadban ételeket főzni, kenyeret sütni, mosni, varrni, scout-öltönyt varrni.

Semaphorjelzést adni és venni.

A 100.000 és 200.000-es térképet olvasni, delejtüvel bányi.

Legkevesebbet 1 svéd koronát (66 krajcár: 132 fillér: 100 oere) saját munkájával kell megkeresnie.

Vízbefuldoklót menteni, tűznél menteni, mérgezést gyógyítani, ragályos betegségek esetén óvintézkedést megtenni.

Skivel, koresolyával 5 kilométert bejárni az adott terepen. Arról vázlatot készíteni és jelentést tenni.

Távolságot becsülni, magasságot, mélységet becsülni. A tévedés 25 %-nál több nem lehet.

Csak kivonatolisan is olvasva ezeket a szellemet és testet egyaránt foglalkoztató követelményeket, feltétlenül hasznosnak látszanak mindazok, amiket egy scoutjelölttől megkövetelnek. Ha hozzávesszük ezekhez még azt, hogy a szövetség előjárói szigorúan ellenőrzik a Scout családi, iskolai és társadalmi életét és mulasztások avagy hibák esetén szigorúan járnak el, meg kell hajolnunk ez intézmény előtt.

Hogy aztán a svéd nemzet miképpen vesz részt ebben a nagy nevelő munkában és hogy miképpen hasznosítja a köz javára, folytatólag közlöm.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A báznai gyógyforrások hatásáról.

Irta Dr. Eisenmenger Rudolf.

Báznafürdővel úgy vagyunk, mint a próféta a saját hazájában: erdélyrészi városainknak csak kis számú lakói ismerik tulajdonképpeni értékét és a legtöbbben csak a külső szerint ítélnék. Természetes, hogy ekkor ezen fürdő az ő szerényen egyszerű ruhájában a mindenféle luxussal és pompával fölcimomázott világfürdők mellett mint hamupinőke áll.

Jelen soraimnak célja, hogy ezen fürdő hatását tisztán orvosi szempontból, minden hozzátoldás nélkül a maga valóságában ösmertessem. Mindjárt ki kell jelentenem, hogy én, amikor a múlt szezón kezdetén ezen fürdő szolgálatába léptem, bizonyos skepszissel néztem a dolgok elé, rövid idő múlva azonban kellemesen csalódtam.

A múlt idény alatt ezen fürdőn gyógyulást keresett betegeket, kóralak szerint csoportosítva, a t. olvasó szemei elé öhajtom vezetni.

A fürdővendégek nagy része, körülbelül 20 százaléka idült ízületei és izomszövetben szenvedett. Előbbiek között voltak olyanok, kiknek ízületei leginkább az újjakon porcosan megvastagodva és merevedve voltak, másoknál az ízületek izzad-

mánnal voltak telve és végre egy harmadik idetartozó csoportnál objektíve nagyon csekély, vagy éppen semmiféle elváltozás sem volt felfedezhető a fájdalmas testrészeken.

A fürdő- és gyógyterv egyéni megállapítása után azt észleltem, hogy majdnem minden betegnél, rendszerint a 3-4-ik fürdő használata után, a fájdalmak nemcsak a betegség helyén, hanem ott is fokozódnak, ahol régebben valamikor csúszos fájdalmak állottak fenn. A szakavatott orvos előtt ezen jelenségek már régen jól ösmertek; ő ezt «reakció»-nak nevezi és általa, valamint a legtöbb beteg által is kedvező jelentőségűnek tekintetik. A fájdalmaknak ezen fokozódása megfelelő intézkedés és a fürdőknek megfelelő módosítása által rövid idő alatt megszűnik. Ha ellenben ez nem történik, akkor a fájdalmak annyira növekedhetnek, hogy a beteget néhány napra az ágyhoz köti, mint ahogy ezt a lágyéki izmok csúszának egy esetében alkalmam volt látni. Ezen reakció tartalmát 1—4 napban állapítottam meg, noha oly esettel is találkoztam, ahol a várva-várt «változás» és ezután a javulás a kúra végén kezdődött, sőt néhány esetben csak a beteg otthonában állott elő. A reumának oly eseteiben, ahol semféle reakció — a legkisebb sem — volt észlelhető, ott a gyógyulás is bizonytalan maradt, vagy pedig nem valódi reumával volt dolgunk, hanem valamely más hasonló fájdalmakkal járó betegséggel.

Hogy ha mi ezen különös jelenségek okát kutatjuk és azt kérdezzük, hogy mi az, a mi a kúra kezdetén ezt a néhány napi fájdalom-fokozódást idézi elő, akkor ma már általánosan elfogadott ok gyanánt a víznek bizonyos fizikális tulajdonságát fogjuk felismerni, mit «Radioaktivitás»-nak vagy «Emanáció»-nak nevezünk, miről jelen közleményem végén fogok egyet-mást fölemlíteni.

A betegeknek egy nagy csoportja görvélyes-gümőkóros, vagy más eredetű mirigyduzzanatban vagy bőrbajban szenvedett. Közülök néhány nyílt, genyedző fekély alakult át. Amíg a mirigyduzzanatok lassú kisebbedése volt észlelhető, addig a fekélyes folyamatoknál a genyes váladék állandóan csökkent, a fekélyek lassanként megtisztultak, meredek és alá-vájt szélei kisimultak, a lobosodási tünetek alábbhagytak, élénk év sarjadzás indult meg és lassan — mindenestre leg-alább 6—8 heti kúra után — a behörödzés megkezdődött és végre a sebek begyógyultak.

A betegeknek egy másik csoportja görvélykóros szem- és orrbajban szenvedett, hol majdnem mindenütt javulást, sőt igen gyakran gyógyulást észleltem.

Nagyon feltűnő volt az eredmény a «psoriasis» nevű pikkelyes bőrbajnál. Ennél a legmakacsabb, néha gyógyíthatatlan bőrbajokhoz tartozó betegségnél az iszap- és napfürdők kombinációjával a baj olvannyira javult, hogy a betegség pettyek alakjában alig volt észrevehető.

Ép ily kedvező eredmény volt elérhető chronikus ekcémában szenvedőknél, kik már mindenféle más kurát hasztalan alkalmaztak.

A csontbántalmak közül gyakran fordultak elő gümőkóros csontbántalmak (caries) és bujakóros elváltozások (ter-

tiár). Utóbbiaknál gyakran már aránylag rövid idő alatt javulás mutatkozik, míg előbbi kóratoknál csak akkor lehetett eredményt elérni, ha a baj nem nagyon kiterjedt, nem terjedt nagyon mélyen és a beteg legaalabb 8 heti kúrát alkalmazott. Egy fiatal emberrel emlékszem meg ezen a helyen, kinek egyik lábát csontszü miatt ezetölt évekkal amputáltak és most a másik lábát is szinten csontgümőkör miatt le akarták vágni. Egy 2 havi gyógytartam azt eredményezte, hogy a javulás annyira haladt, hogy ezen csonkító műtét nem látszott többé szükségesnek. A beteg azt az utasítást kapta, hogy a kúrát a báznai jódsóval odanaza folytassa.

Angolkóros gyermekeknél szinten jó eredményt lehet elérni.

Gyakoriak voltak a csonttörések utáni bajok, hol az illető végtagok használhatósága rövid idő alatt helyreállott. — Hasonlóképpen ficamoknál és inrándulásoknál.

A betegeknek további csoportja idült ideggyulladásban (neuritis), idegzsába, különösen ischiasban és gerincbaj következtében nyíralásos fájdalmakban szenvedett, hol a reakció kimaradása mellett a fájdalomcsillapító hatás nem volt félreismerhető.

Az anyagcsere bántalmai közül különösen a valódi köszvény és az általános elhízás volt az a kóralak, hol állandó javulást lehetett megállapítani.

Rendkívül kedvező és bélműködést serkentő hatása miatt az ivókurát idült dugulásnál, valamint az ezen alapuló aranyeres bántalomnál jó eredménnyel lehetett használni. Ugyiszintén jó eredmény volt elérhető érkeményedés és meszesedésnél, hol a fokozott vérnyomás alábbszállása, szédülés és más következményes tünet enyhülése, illetve eltűnése eredményezett.

Ha már most azt kutatjuk, hogy ezen gyógyeredmények minek tudandók be, hogy ezen gyógyforrásokban mi a gyógyító tényező, hogy vajjon a jód, a bróm, a só, vagy egyéb asványtartalmazza hozzá-e létre ezen semmiféle más eljárással el nem érhető sikereket, akkor el kell ismernünk, hogy ezt ezen alkatrészei a víznek nem okozhatják. Hisz' ismerünk oly gyógyvizek egész sorát, ahol a víznek semmiféle ásványos tartalma nincs és mégis bizonyos betegségeknel úgyszólván csodahatású.

A rádiumnak föltalálása a fürdőgyógytan terén mondhatni átalakítólag hatott. A régi titokzatos «forrásszellem» megfogható alakot nyert, a forrásvizek rádiumtartalmában föl lett keverve. Nevezetes buvárok egész sora foglalkozott már és buzgón foglalkozik a jelenben is azzal, hogy a szenvedő emberiség javára ilyen természeti csodákat minél hasznavehetőbbé tegye. Érdekesek és nagyon tanulságosak e tekintetben azon megfigyelések is, melyeket a sz. joachimstali bányamunkásainál tettek, hol tudvalevőleg óriási uránszurok-közetek vannak, amelyekből a porcellán-festészetben használatos uránfestéket állítják elő és a melyekből a Currie házaspárnak a «rádium»-nak elkeresztelt elemet sikerült előállítani. Feltűnő volt, hogy ezek a munkások csusz-, reuma és hasonló bajban sohasem, vagy csak kivételesen betegednek meg, holott átázásnak

és meghülésnek igen nagy mértékben vannak kitéve. Ideges főfájás, idegzsába, ischiás előttük úgyszólván ismeretlen. Már ösidóktól szokás a szt. Joachimtal környékbeli lakosoknál főfájás ellen egy uranszurokkal telt bőrzacskót alkalmazni, melyet egyszerűen a fájdalmas részre kell tenni, hogy a fájdalom rövid időn belül biztosan megszűntesse.

Ezen uránércek rádiumtartalma tudvalevőleg nagyon csekély, és előállításuk ugyanezért nagyon költséges, úgy, hogy ezidő szerint a világon létező összes rádium alig tesz ki néhány grammot. Maga a rádium, illetve ennek sója, különösen a rádiumbromid kis részeeskéi, megfelelő tokocskában számos orvos által bőrrák, bőrdaganatok, szemölcsök elroncsolására lesz használva. Tehát a szövetekre roncsoló hatással bír. Az e helyen bővebben nem részletezhető fizikális tulajdonságokon kívül, minők a hó, a meleg és a Röntgen-sugarakhoz hasonló sugarak, a rádium még következő tulajdonokkal bír: Ha pl. rádium-sót melegítünk, vagy vízben feloldunk, akkor egy gáznemű test, az u. n. «emanáció» válik szabaddá, mely a környező médiumra reátapad és amely ugyanolyan tulajdonokkal bír, mint az anyaállomány, a rádium maga. A rádiumnak, vagy emanációnak ama tulajdonságát, mely szerint képes fizikális erejét a környező közegre átruházni, «rádioaktivitás»-nak, a vizet pedig, amely ilyen tulajdonságot átvett, «rádióaktiv»-nak nevezzük.

Rádióaktív némely láp és iszap, olajforrások, földből kiáramló gázok és némely vízforrások. A légköri csapadék, mint eső, hó, jégeső szintén rádióaktív és ebbeli tulajdonságukat a földre hullás után mintegy két óráig tartják meg. Különösen gazdag e tekintetben a zivatarok, villámlások közt hullott esővíz. Ellenben a folyóvizek, a tavak és a tengerek vizei ezen tulajdonságokkal nem bírnak.

Í Számos gyógyforrás vize rendkívül gazdag emanációban és kétségtelen ma már, hogy a gyógyfürdő hatása, meg annak emanáció-tartalma közt okozati összefüggés van. Sajnos, hogy a víz ezen tulajdonságát csak a forrás helyén tartja meg és néhány nap alatt teljesen elillan, még akkor is, ha a palackba zárás még oly gondosan történt. Ez az oka annak, hogy úgy az ivó-, mint a fürdőkúra a forrás helyszínén mindig nagyobb hatású, mint egy odahaza folytatott ilyen gyógyeljárás.

Báznafürdőn ily irányban végzett vizsgálataim, melyekről az «Orvosi Hetilap» 1909. évi 24. számában számoltam be, azt mutatják, hogy úgy a víznek, mint az iszapnak és lápnak, valamint a földből kiáramló gyúlékony gázoknak nagymérvű rádióaktivitásuk van.

Természetes dolog, hogy a rádióaktivitás mellett az egyéb ásványalkatrészeket sem szabad elhanyagolni, ha valamely víznek az emberi szervezetre való hatását akarjuk elbírálni. Hisz ez adja meg a legtöbb esetben a gyógyjavallatok irányát, úgy az ivókuránál, mint pedig a fürdő használatánál. Ha tehát valamely gyógyforrásról, minő pl. a báznai, tudjuk, hogy nagy jód-, bróm- só- és más ásványos alkatrészekon kívül még nagy mennyiségű emanációt is tartalmaz, akkor elhihetjük annak nagy gyógyerejét is. Csakis így magyarázhatók azok a fényes és néha meglepő eredmények, minőket a fent leírt kóralakoknál láttunk.

Egyesületi élet.

Az E. K. E. választmányi ülése január hó 10-én az E. K. E. központi választmánya ülést tartott, amelyen jelen voltak: Dr. Békéssy Károly egyet. tanár, dr. Cholnoky Jenő egyet. tanár, dr. Erdélyi László egyet. tanár, dr. Gámán József kam. titkár, Holló Károly tanár, dr. Jékey Dániel táblabíró, dr. Imre József egyet. tanár, gróf Lázár István, dr. Márki Sándor egyet. tanár, dr. Pataký Jenő orvos, Pap Kristóf birtokos, Pálffy Ernő birtokos, Regiusz Arthur, dr. Ruzitska Béla egyet. tanár, Sárdi Lőrinc magánhivatalnok, dr. Szádeczky Lajos egyet. tanár, Werger István máv. főellenőr és M. Kovács Géza főtitkár. Elnökölt gróf Lázár István, jegyzett M. Kovács Géza főtitkár. Elnök üdvözlővén a választmány szép számban megjelent tagjait, megnyitotta az ülést és felolvastatta a múlt ülés jegyzőkönyvét, amelyet minden észrevétel nélkül hitelesítettek. Ezután M. Kovács Géza főtitkár tette meg jelentését az egyesület egyhavi életéről. A jelentést minden észrevétel nélkül fogadták el. A tárgysorozat rendjén részletesen foglalkozott a választmány az Erdélyről kiadandó díszalbum, továbbá a kolozsvári reklámprospektus ügyével és jóváhagyólag vették tudomásul az eddig tett intéz-

kedéseket. Az E. K. E. kebelében szervezett idegenforgalmi iroda egyhavi működésére vonatkozó jelentést szintén örömmel vették tudomásul és jóváhagyták a berendezésre fordított költségeket. Elnök indítványára kimondotta a választmány, hogy egy segéd-munkacrőt alkalmaznak az irodában. Továbbá a rendes évi közgyűlésnek megtartását január hó 26-ára tűzték ki. Felolvasztatott báró Szalay Imrének köszönő írata, melyet a hozzá intézett üdvözlő íratra küldött. Végezetül a választmány jegyzőkönyvi köszönetet szavazott dr. Herrmann Antalnak Erdélyt ismertető turkevei előadása alkalmából. *M. K.*

E. K. E. összejövétel. Folyó évi január hó 2 ikán tartotta az E. K. E. idei első rendes havi összejövételét a New-York-szálló külön éttermében. Jelen voltak: Adorján János, Adorján Róbert, Baumann László, Dobos Gergely, Hirschfeld Sándor, Losonczy János, Madari Zoltán, Szegő Ede, dr. Szentkirályi Ákos, K. Sebestyén József, Ditrói Puskás Béla és M. Kovács Géza főtitkár. Az összejövetelel élénk megbeszélés tárgyát képezte az az óhajtás, hogy az egyesület a tél folyamán rendezzen a tagok részére természetrajzi előadásokat és téli kirándulásokat.

Halálozás.

Réthy Lajos osztálytanácsos ny. tanfelügyelő 1912. évi dec. 25-én hunyt el 72 éves korában Budapesten. A megboldogult ifjú korában

a báró Kemény család nevelőjeként Kolozsváron ifjúsági lapot szerkesztve, majd 1860—69 közt a »Vasárnapi Ujság« belmunkatársá-

ként számos cikkével szolgálta az erdélyi részek turistaságát. Az 1869-től 1873-ig Brassó, Fogaras és Felső-fejérmegyék tanfelügyelőjévé nevezetvé ki, úgy ebbeli minőségében, valamint a »Nemere« című lap alapításával sokat tett vidékeink megismertetésére. 1873-tól 33 éven át Hunyadmegye tanfelügyelőjeként működvén az odavaló közművelődési intézményekkel az E. K. E. hunyadmegyei osztálya is sokat köszönhet lelkes támogatásának, áldozatkészségének. Már a tanító-egyleti gyűlések ide-oda vándoroltatásával határozatosan éleszté a helyi érdeklődés szellemét s az e téren bűzgulkodó tanítók bátorításával, kitüntetésével nagyban hozzájárult a kirándulások élénkítéséhez. Már akkoriban, mikor

alig foglalkoztak a központban az iskolai utazások bevezetésével, Hunyadmegyében megindultak ezek a tanulmányi utazások, melyekről nagy elfoglaltsága dacára ritkán maradt el. Habár a hivatali gond s a buzgalomával megsokasodott iskolák adminisztrációjából reá hárult s ma egész hivatalt foglalkoztató adminisztrációs teendők elvonták az utóbbi időben őt az E. K. E. közvetlen szolgálhatásától, társadalmi irányításával s írói munkásságával egyaránt reá szolgált hálás megemlékezésünkre. Nyugalmi napjait épen ifjúkori emlékeinek, a régi Erdély jeléseinek megőrkítésére szánta volt s örökre kár, hogy szép terveit meghíúsítá egy hirtelen elhatalmasodott belső baj.

T. G.

Közlekedési hírek.

Uj vasút Kissármásig. A kereskedelemügyi miniszter Szamosujvár város közönségének a Szamosvölgyi vasút Szamosujvár állomásától a marosludas—besztercei helyi érdekű vasút Kissármás állomásáig vezetett szabályos sintávolságú gőz- vagy villamos üzemű helyi érdekű vasútvonalra egy évre előmunkálati engedélyt adott.

Automobiljárat Zilah—Csucs között. A kereskedelemügyi miniszter Zilahról Csucsára személyszállítással is egybekötött automobil postajáratot rendezett be. Az automobil napként délelőtt 9 óra 30 perckor indul Zilahról és Varsolc, Kraszna, Boján, Csizér községeken át Csucsára érkezik d. e. 12 óra 45 perckor. Csucsáról az autobus d. u. 3 óra 15 perckor indul és az említett

útvonalon este 6 óra 20 perckor érkezik Zilahra.

A Brassó—háromszéki vasút meghosszabbítása. A kereskedelemügyi miniszter a brassó—háromszéki h. é. vasút r.-t.-nak, brassó—hosszúfalusi vonalának egyrészt Brassó főterétől a Porondtétrig, másrészt Hosszúfalutól Zajzon községig vezetendő szabványos nyomtávú gőz vagy villamosüzemű vasútvonalra előmunkálati engedélyt adott. E vasúti vonal építése kiválóan fontos a csángók fürdőjére a nagy lövőjű »Zajzon«-fürdőre. Turistasági szempontból sem kicsinylendő, ha a Tömös-völgyi Malomdombtól indulnak a Nagykőhavasra, hazafelé már Zajzon fürdőn keresztül érkehetnek Brassóba, tehát nem kell ugyanazon útvonalon visszatérniök.

